

Zitting 1981

17 025

Verlag van de vaste Commissie voor de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten omtrent haar werkzaamheden

Nr. 1

VERSLAG

Vastgesteld 25 augustus 1981

De vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten heeft de eer, omtrent haar werkzaamheden sinds de vaststelling van haar vorige verslag, op 30 november 1979, als volgt te rapporteren.

1. Samenstelling van de commissie

Gedurende de gehele verslagperiode bestond de commissie uit de leden Den Uyl (voorzitter), Rietkerk, Terlouw en Lubbers.

2. Overzicht van de gedurende de verslagperiode verrichte werkzaamheden

De vaste commissie heeft op 13 februari 1980 met de minister van binnenlandse zaken mondeling overleg gevoerd naar aanleiding van een brief van de Nederlandse Vereniging van Journalisten. In deze brief vestigde de NVJ de aandacht van de commissie op uitlatingen van de journalist W. L. Oltmans (te vinden in «De Journalist» van 18 oktober 1979), waarvan de strekking was dat de Binnenlandse Veiligheidsdienst zou hebben getracht op ongeoorloofde wijze het werk, in het bijzonder de politieke stellingname, te beïnvloeden van enkele met name genoemde Nederlandse journalisten. Zowel eigen onderzoek als de uitkomsten van het overleg met de minister hebben de commissie tot de overtuiging gebracht, dat deze beweringen van de heer Oltmans geheel en al ongegrond waren.

In dezelfde vergadering sprak de vaste commissie geruime tijd met de minister van binnenlandse zaken en de minister van economische zaken over het onderzoek in de zaak van de Pakistaanse metallurg dr. A. Q. Khan, die ervan wordt verdacht handelingen te hebben verricht met het oogmerk de beschikking te krijgen over geheime gegevens betreffende het Ultracentrifugeproject. Inmiddels heeft de regering over deze zaak ook aan de Kamer gerapporteerd (kamerstuk 16 082), en houdt sindsdien een bijzondere commissie uit de Kamer zich ermee bezig.

Op 28 februari 1980 heeft de vaste commissie met de minister van binnenlandse zaken, de minister van verkeer en waterstaat en de staatssecretaris van verkeer en waterstaat mondeling overleg gevoerd over de motieven die

geleid hadden tot de niet-aanstelling van ir. P. K. Reek te Delft in een vertrouwensfunctie bij de PTT. Aan de behandeling van deze zaak wordt elders in dit verslag een afzonderlijke paragraaf gewijd.

Op 11 maart 1980 heeft de vaste commissie over de in de zaak-Reek gevolgde procedure een gesprek gehad met de voorzitter van de Adviescommissie inzake de Veiligheidsonderzoeken, prof. mr. J. van der Hoeven.

Met de minister van defensie heeft de vaste commissie op 25 juni 1980 mondeling overleg gevoerd naar aanleiding van berichten over een wapenvondst bij Heythuysen. Later in dit verslag wordt hieraan afzonderlijke aandacht besteed.

Op 15 augustus 1980 heeft de regering de vaste commissie ingelicht over haar motieven om over te gaan tot de uitwijzing van de diplomaat N. N. Vasilyev, die van 17 januari 1977 tot 14 augustus 1980 als consulaire medewerker, in de rang van derde secretaris, verbonden is geweest aan de Sowjet-vertegenwoordiging in Den Haag. De regering was gebleken, dat de officiële functie van betrokkene diende ter camouflage van clandestiene inlichtingenactiviteiten.

Op 25 februari 1981 heeft de vaste commissie met de minister van binnenlandse zaken opnieuw overleg gevoerd over de behandeling van de zaak-Reek. Ook sprak zij toen met de minister over het eindrapport van de Commissie Herwaardering Vertrouwensfuncties (zie elders in dit verslag) en over een individuele klacht.

Op 8 april 1981 lichtte de regering de vaste commissie in over haar motieven om het vertrek uit Nederland te bevorderen van de heer V. V. Leonov, als vast correspondent van het persbureau Tass in Nederland werkzaam. Voor de regering was komen vast te staan dat de heer Leonov had getracht op conspiratieve wijze gegevens te verkrijgen waarvan de geheimhouding werd geboden door het belang van de Nederlandse staat en dat van zijn bondgenoten.

3. Een wettelijke regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Op 6 maart 1981 is de ministerraad akkoord gegaan met het ontwerp voor een wettelijke regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De Tweede Kamer had op zulk een regeling bij de regering aangedrongen door aanvordering, op 26 juni 1975, van een motie-Roethof c.s. (kamerstuk 12 385, nr. 4). Het ontwerp wacht nu op het advies van de Raad van State.

De minister van binnenlandse zaken heeft de leden van de vaste commissie, zoals hem was verzocht, in een vroeg stadium in kennis gesteld van de hoofdlijnen van de ontworpen regeling. Deze sluit aan bij, en bouwt voort op een aantal hoofdregels die zich in het verleden geleidelijk hebben gevormd en die voor een deel al zijn te vinden in het Koninklijk Besluit van 5 augustus 1972 tot regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Nieuw is onder meer de introductie van een algemeen klachtrecht van de burger tegen optreden van een inlichtingen- of veiligheidsdienst te zijnen aanzien bij een onafhankelijke commissie. Gedacht wordt aan een commissie, bestaande uit enkele leden van de Hoge Raad der Nederlanden en de Raad van State.

De vaste commissie – die van het ontwerp heeft kunnen kennis nemen doch daarover geen overleg met de regering heeft gevoerd – spreekt de hoop uit dat indiening bij de Tweede Kamer spoedig zal geschieden, zodat met de parlementaire behandeling een aanvang kan worden gemaakt.

4. De wapenvondst te Heythuysen

Op 11 juni 1980 interpelleerde de heer Van der Spek (P.S.P.) de minister van defensie, mr. W. Scholten, over diens weigering schriftelijke vragen te

beantwoorden over een door amateurs met detectoren gevonden wapenvoorraad in een bosperceel te Heythuysen. In zijn antwoord aan de interpellant bleef de minister bij zijn weigering, zich beroepend op artikel 104, tweede lid, van de Grondwet. Het belang van de staat gedoogde zijns inziens beantwoording niet. (Handelingen Tweede Kamer 1979–1980, blz. 5267 e.v.)

Bij de voortzetting van dit interpellatiedebat op 17 juni 1980 verklaarde de bewindsman zich na enige aandrang bereid in de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten te verschijnen en deze commissie naar vermogen in te lichten over de wapenvondst (Handelingen blz. 5394). Aanvankelijk had de minister zich ook tegen het verstrekken van inlichtingen aan deze commissie verzet.

Op 25 juni 1980 heeft de vaste commissie over de wapenvondst met de bewindsman gesproken. Zij is toen, gehoord de haar verstrekte inlichtingen, tot de slotsom gekomen dat de minister bij zijn weigering de Kamer inlichtingen te verschaffen met recht een beroep had gedaan op artikel 104, tweede lid, van de Grondwet. De voorzitter van de vaste commissie heeft de Voorzitter der Kamer schriftelijk van deze conclusie in kennis gesteld (kamerstuk 16 246, nr. 2).

5. Herwaardering van vertrouwensfuncties bij de rijksoverheid

Op 5 september 1980 heeft de minister van binnenlandse zaken ter vertrouwelijke kennisneming aan de vaste commissie doen toekomen het eindrapport van de Commissie Herwaardering Vertrouwensfuncties (de z.g. commissie-Andrée Wiltens), onder mededeling dat hij zich over te nemen beleidsmaatregelen nog beraadde.

In haar vorige verslag (kamerstuk 15 936, nr. 1, blz. 3–5) heeft de vaste commissie al aandacht besteed aan de bevindingen, vervat in het eerste en het tweede interimrapport van de commissie-Andrée Wiltens. In het kort kwamen die erop neer, dat met behoud van de tot dusver gehanteerde criteria het aantal vertrouwensfuncties bij elf departementen van algemeen bestuur van 8063 kon worden teruggebracht tot 3370. De commissie moest toen echter nog de departementen van Financiën, Buitenlandse Zaken, Defensie en het Staatsbedrijf der PTT, waar veruit de meeste vertrouwensfuncties voorkomen, aan een onderzoek onderwerpen.

Aan het eindrapport van de commissie wordt hier, na verkregen fiat van de minister van binnenlandse zaken, het volgende ontleend.

Alles bijeen hebben de werkzaamheden van de Commissie Herwaardering Vertrouwensfuncties ertoe geleid, dat het aantal vertrouwensfuncties bij de rijksoverheid is teruggebracht van 70 938 op 1 mei 1977 tot 52 301 op 31 augustus 1980, een vermindering dus van ruim 18 000. In de hieronder afgedrukte tabel is de reductie van het aantal vertrouwensfuncties per departement aangegeven.

Vertrouwensfuncties bij de rijksoverheid en het Staatsbedrijf PTT vóór en ná de werkzaamheden van de Commissie Herwaardering Vertrouwensfuncties

Ministeries	Sterkte volgens begroting 1977	Aantal vertr. functies per 01-05-1977	Vertrouwensfuncties per 01-05-1977 in %	Sterkte volgens begroting 1980	Aantal vertr. functies per 31-08-1980	Vertrouwensfuncties per 31-08-1980 in %
A.Z.	229	201	87,8	361	125	34,6
BIZA excl. BVD	2 689	809	30,1	3 232	452	14,—
C.R.M.	4 140	149	3,6	4 548	90	2,—
E.Z.	5 892	576	9,7	6 441	396	6,1
Fin.	29 912	679	2,2	30 290	571	1,9
Just.	12 163	670	5,5	13 373	443	3,3
L & V	13 248	152	1,1	13 825	133	1,—
O & W ¹	3 470	104	3,—	3 697	89	2,4
SoZa	5 251	147	2,8	5 811	132	2,3
V & W	17 557	2 275	12,9	18 060	501	2,7
Rijksloodswezen	—	—	—	2 055	1 714	83,4
VOMIL	3 288	240	7,3	3 687	98	2,7
VORO	7 067	2 061	29,1	7 570	123	1,6
BUZA	4 424	4 424	100,—	4 699	3 614	76,9
Def. (uitsluitend burgerpersoneel)	28 507 ²	28 507 ²	100,—	26 783 ³	25 223 ³	94,2
P.T.T.	89 463	29 944	33,5	100 250	18 597	18,6
	227 300	70 938	31,3	244 682	52 301	21,4

¹ Excl. Rijksonderwijsinstellingen.

² Incl. Rijksloodswezen.

³ Excl. Rijksloodswezen.

De commissie heeft dit resultaat kunnen bereiken door alle bestaande vertrouwensfuncties in nauw overleg met de departementen en het Staatsbedrijf der PTT opnieuw te toetsen aan het criterium dat het moet gaan om «een functie die de mogelijkheid biedt de veiligheid of andere gewichtige belangen van de Staat te schaden dan wel het naar behoren functioneren van een vitaal onderdeel van een departement van algemeen bestuur of van een daaronder ressorterende dienst, bedrijf of instelling in gevaar te brengen» (artikel 3, eerste lid, van de Beschikking Antecedentenonderzoeken van 14 oktober 1969).

Bij deze toetsende arbeid is de commissie ingevolge haar opdracht uitgegaan van de criteria, in 1970 vastgesteld door de Commissie Veiligheidsonderzoeken Vertrouwensfuncties (de z.g. commissie-Bos). Tot versoepeling van deze criteria was de regering niet bereid. Wel heeft de commissie-Andrée Wiltens bij de interpretatie van deze criteria rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen op politiek en maatschappelijk terrein.

Zeer intensief heeft de commissie zich beziggehouden met het staatsbedrijf der PTT gezien het grote aantal vertrouwensfuncties daar (ruim 29 000, of 33,5% van het totaal). In vijftien vergaderingen heeft zij met haar gespreks-partners van de PTT gezocht naar mogelijkheden om dit aantal terug te dringen. Duidelijk werd daarbij — aldus de commissie in haar rapport — dat een groot deel van de vertrouwensfuncties bij de PTT als zodanig zijn aangegeven omdat zij geacht worden de mogelijkheid te bieden «een vitaal onderdeel» van het bedrijf in gevaar te brengen. Zij wijst er daarbij op dat een goed functioneren van een moderne samenleving in toenemende mate afhankelijk is van goed functionerende communicatiemiddelen, en dat het aanleggen, onderhouden en beveiligen van deze communicatiemiddelen een zaak is van de PTT, zowel in normale als in buitengewone omstandigheden.

Het met de PTT gevoerde overleg heeft er niettemin toe geleid, dat het aantal vertrouwensfuncties bij dit staatsbedrijf is teruggebracht van 29 944 tot 18 597, of in procenten van 33,5 tot 18,6. De bedrijfsleiding van de PTT heeft wel aangetekend, dat in haar ogen hiermee de grens is bereikt van wat nog een aanvaardbare veiligheidsgraad voor het bedrijf kan worden genoemd.

In haar contacten met het Ministerie van Defensie – waar alle functies, voor zover het het burgerpersoneel betreft, vertrouwensfuncties zijn – heeft de commissie met haar herwaarderingsarbeid slechts een gering resultaat kunnen boeken. Het percentage vertrouwensfuncties is er nu van 100 tot 94,2% gedaald, maar naar het oordeel van de commissie-Andrée Wiltens is een aanzienlijk verdere daling mogelijk. Naar haar indruk wordt bij Defensie onvoldoende de hand gehouden aan de criteria zoals die in het algemeen bij de rijksoverheid voor vertrouwensfuncties worden gehanteerd.

De commissie is blijkens haar eindrapport van oordeel, dat zij onvoldoende medewerking van de kant van het Ministerie van Defensie heeft gevonden om haar opdracht op bevredigende wijze te kunnen uitvoeren. Over de aard en de inhoud van de functies bij dit departement heeft zij zich geen goed oordeel kunnen vormen. Zij was daarvoor uitsluitend aangewezen op de opvattingen bij Defensie zelf. De commissie stelt de minister van binnenlandse zaken daarom voor, op diepgaander wijze dan waartoe zij zelf binnen de haar gegunde tijd in staat was, bij Defensie te doen nagaan welke van de daar nog resterende ruim 25 000 vertrouwensfuncties niet langer als zodanig dienen te worden aangemerkt.

De commissie heeft in haar eindrapport aanbevolen een permanente Commissie Vertrouwensfuncties in het leven te roepen. Deze zou in de eerste plaats het nadere onderzoek bij Defensie moeten verrichten, en voorts van advies kunnen dienen omtrent andere vragen die met betrekking tot de vertrouwensfuncties rijzen. Wat dit laatste betreft denkt de commissie onder meer aan een doelmatiger rubricering van overheidsdocumenten, gezien het feit dat ambtenaren die met geheime of vertrouwelijke stukken in aanraking komen alleen om die reden al als vertrouwensfunctionaris worden aangemerkt.

Tot zover de voornaamste bevindingen van de Commissie Herwaardering Vertrouwensfuncties in haar eindrapport.

De vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten heeft van dit eindrapport met belangstelling en ook met veel waardering kennisgenomen. Het stemt tot voldoening dat een initiatief van de vaste commissie in haar vorige samenstelling op deze wijze tot een belangrijke terugdringing van het aantal vertrouwensfuncties bij de rijksoverheid heeft geleid. Opnieuw is gebleken, dat een regelmatige herijking van deze vertrouwensfuncties zinvol is en een zekere wildgroei kan inperken.

Met instemming heeft de vaste commissie van de minister van binnenlandse zaken vernomen, dat hij de door de commissie-Andrée Wiltens aanbevolen permanente Commissie Vertrouwensfuncties inmiddels in het leven heeft geroepen¹. Zij dringt er met klem op aan, dat deze commissie op de kortst mogelijke termijn in de gelegenheid zal worden gesteld het noodzakelijke nadere onderzoek naar de vertrouwensfuncties bij het Departement van Defensie in volle vrijheid te verrichten.

6. Klacht van ir. P. K. Reek over zijn niet-aanstelling in een vertrouwensfunctie bij de PTT

In haar vorige verslag (kamerstuk 15 936 nr. 1, blz. 9, laatste alinea's) heeft de vaste commissie nog melding kunnen maken van een brief van een ingenieur te Delft die zich bij haar beklaagd had over bezwaren, bij de PTT gerezzen tegen zijn aanstelling als ingenieur bij de Centrale Transmissie Afdeling van dat bedrijf. De vaste commissie heeft in die zaak toen geen stappen ondernomen omdat de betrokkene, ir. P. K. Reek, tegen zijn niet-aanstelling in de genoemde functie, die als vertrouwensfunctie was aangemerkt, een bezwaarschrift had ingediend bij de speciaal daartoe in het leven geroepen Adviescommissie inzake de Veiligheidsonderzoeken, de z.g. commissie-Van der Hoeven.

Het verdere verloop van de behandeling van deze zaak wordt hier, deels onder verwijzing naar de op 14 februari 1980 in de Kamer gehouden interpellatie-Wolff (Handelingen blz. 3020 e.v.), als volgt samengevat.

¹ Van de instelling van deze commissie werd mededeling gedaan in het hier volgende persbericht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken:

's-Gravenhage, 17 maart 1981

Dr. A. J. Vis, secretaris-generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, heeft maandag 16 maart 1981 geïnstalleerd: de permanente Commissie Vertrouwensfuncties en de subcommissie Herziening Beveiligingsvoorschrift.

De permanente Commissie Vertrouwensfuncties heeft tot taak de Minister van Binnenlandse Zaken te adviseren over functies bij de rijksoverheid, die als vertrouwensfuncties conform artikel 3 van de Beschikking Antecedentenonderzoek (Nederlandse Staatscourant 1964, nr. 209) zijn aangewezen of zijn aan te wijzen. De subcommissie Herziening Beveiligingsvoorschrift heeft tot taak via de permanente Commissie Vertrouwensfuncties de minister-president en de Minister van Binnenlandse Zaken te adviseren over de herziening van het Beveiligingsvoorschrift-II 1961 in het algemeen, alsmede omtrent de toepassing van de daarin vervatte rubriceringsvoorschriften in het bijzonder.

Mr. J. W. van den Akker, plaatsvervangend secretaris-generaal van het ministerie van Binnenlandse Zaken, is voorzitter van beide commissies.

Eind oktober 1979 adviseerde de commissie-Van der Hoeven tot aanstelling van de heer Reek in de door hem geambieerde vertrouwensfunctie. De grootst mogelijke meerderheid van de commissie was tot de conclusie gekomen dat daartegen geen overwegende bezwaren bestonden, ondanks het actieve lidmaatschap van de C.P.N. van betrokkene. De directeur-generaal van de PTT besliste evenwel, in afwijking van dit advies, de heer Reek toch niet aan te stellen. De kwetsbaarheid van de betrokken functie en het politieke karakter van de C.P.N. dienden zijns inziens zwaarder te wegen dan het subjectieve oordeel van de adviescommissie over de persoon van de heer Reek.

De eerderevermelde interpellatie-Wolff leidde vervolgens tot aanvaarding door de Kamer, op 19 februari 1980, van een motie-Roethof c.s. waarin de regering werd uitgenodigd de genomen beslissing ten aanzien van de heer Reek nader te motiveren in de vaste commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (kamerstuk 16 061, nr. 1). De vaste commissie voerde daartoe op 28 februari 1980 mondeling overleg met de minister en de staatssecretaris van verkeer en waterstaat, als verantwoordelijke bewindslieden voor de PTT, en met de minister van binnenlandse zaken voorzover betrefte de gang van zaken bij de veiligheidsonderzoeken en het functioneren van de commissie-Van der Hoeven.

In dit overleg werd door de bewindslieden van verkeer en waterstaat onder meer naarvoren gebracht, dat het positieve advies van de commissie-Van der Hoeven over aanstelling van de heer Reek blijkt dat advies in niet onbelangrijke mate steunde op de houding van betrokkene in en tegenover de militaire dienst. Pas drie jaar na zijn militaire diensttijd is de heer Reek echter toegetreten tot de C.P.N. Bovendien heeft het militaire dienstverband slechts korte tijd geduurd daar betrokkene na ongeveer zes weken wegens ongeschiktheid werd afgekeurd. De bewindslieden betwijfelden of de commissie-Van der Hoeven bij het uitbrengen van haar positieve advies van deze feiten op de hoogte was. Zij merkten daarbij overigens op dat wat hen betreft deze gegevens niet de doorslag hadden gegeven bij het besluit de heer Reek niet aan te stellen.

De vaste commissie heeft zich in het overleg met de regering op het standpunt gesteld dat een advies van de Adviescommissie inzake de Veiligheidsonderzoeken in het algemeen dient te worden gevolgd en dat alleen zeer bijzondere omstandigheden het tot aanstelling bevoegde gezag ertoe mogen brengen daarvan af te wijken. In de door de regering verstrekte inlichtingen vond zij aanleiding de voorzitter van de adviescommissie, prof. mr. J. van der Hoeven, na verkregen toestemming van de minister van binnenlandse zaken uit te nodigen voor een gesprek dat plaats had op 11 maart 1980. In dit gesprek, dat zich tot de procedurele kanten van de zaak beperkte, bleek dat de commissie-Van der Hoeven ten tijde van het uitbrengen van haar advies onkundig was van de zeer korte duur van het dienstverband van de heer Reek evenals van diens afkeuring wegens ongeschiktheid. Dit was voor de vaste commissie reden, de minister van verkeer en waterstaat op 12 maart 1980 schriftelijk te verzoeken over deze aanvullende gegevens alsnog het oordeel van de adviescommissie te vragen ten einde een zo zorgvuldig mogelijke besluitvorming te verzekeren. Op 16 juni 1980 heeft de directeur-generaal van de PTT dit nadere advies gevraagd.

De vaste commissie heeft zelf met de heer Reek niet gesproken, daar zij zich nadrukkelijk niet beschouwd wil zien als een extra beroepsinstantie naast de commissie-Van der Hoeven.

De commissie-Van der Hoeven heeft inmiddels het gevraagde nadere advies aan de directeur-generaal van de PTT uitgebracht. Bij brief van 25 mei 1981 heeft zij de directeur-generaal doen weten, dat naar haar (nu) unaniem oordeel tegen indiensttreding van de heer Reek in de door hem geambieerde vertrouwensfunctie bij de PTT uit veiligheidsoogpunt geen bezwaar bestaat.

De commissie merkt in haar advies op dat zij bij het uitbrengen van haar eerste advies ermee bekend was dat de dienstplichtvervulling van de heer

Reek plaatsvond geruime tijd voor diens toetreding tot die C.P.N., maar dat zij er inderdaad onkundig van was dat aan die dienstplichtvervulling op grond van afkeuring wegens ongeschiktheid al na korte tijd een einde kwam. Naar het oordeel van de commissie waren deze nadere gegevens echter geen reden om te twijfelen aan de geschiktheid van de heer Reek voor de vervulling van een vertrouwensfunctie.

Ten tijde van de vaststelling van dit verslag had de minister van verkeer en waterstaat de vaste commissie nog niet meegedeeld of, gehoord dit nadere advies, alsnog tot aanstelling van de heer Reek zal worden overgegaan. De voorzitter van de vaste commissie heeft bij brief van 13 augustus 1981 op een onverwijld besissing aangedrongen.

De vaste commissie acht het dienstig hier te vermelden, dat de lange duur van de behandeling van deze zaak mede is toe te schrijven aan het feit, dat de commissie-Van der Hoeven, na de beslissing van de directeur-generaal der PTT om in afwijking van haar advies de heer Reek niet aan te stellen, alvorens haar werkzaamheden te hervatten de minister van binnenlandse zaken om opheldering heeft gevraagd omtrent haar taak en werkwijze. De hierop betreffende briefwisseling tussen de adviescommissie en de minister is als bijlage bij dit verslag gevoegd.

Ten slotte zij hier vermeld, dat de minister van binnenlandse zaken de vaste commissie naar aanleiding van de behandeling van deze zaak bij brief van 7 november 1980 heeft meegedeeld, dat hij doende is een aanvulling voor te bereiden van de huidige bezwarenprocedure inzake de veiligheidsonderzoeken ten einde de rechtszekerheid voor sollicitanten naar een vertrouwensfunctie te vergroten. In verband met het vereiste interdepartementale overleg kan het treffen van zulk een nadere regeling echter nog geruime tijd vergen.

7. Individuele klachten

Het verheugt de vaste commissie te kunnen rapporteren, dat zij in de verslagperiode slechts een zeer gering aantal klachten van burgers over gedragingen van een der inlichtingen- of veiligheidsdiensten voorgelegd heeft gekregen.

In één geval wendde zich tot de commissie de raadsman van een uit een Oosteupees land afkomstige, sinds kort met een Nederlander gehuwde vrouw, die zich beklaagde over hinderlijke belangstelling van de zijde van de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

In een op 25 februari 1981 gevoerd overleg heeft de minister van binnenlandse zaken de vaste commissie in kennis gesteld van de motieven die aan de – inmiddels verdwenen – belangstelling van de BVD voor betrokkene ten grondslag lagen. Deze uiteenzetting van de minister achtte de commissie bevredigend en heeft haar van verdere stappen doen afzien.

Voorts wendde zich tot de commissie een inwoner van Breda, die redenen meende te hebben om te vermoeden dat zijn niet-aanstelling in een functie bij de rijksoverheid haar oorzaak had in door de BVD omtrent hem verstrekte inlichtingen.

De vaste commissie heeft na onderzoek kunnen vaststellen dat de BVD over betrokkene – die ook niet naar een vertrouwensfunctie had gesolliciteerd – geen inlichtingen heeft verstrekt.

De voorzitter van de commissie,
Den Uyl

De griffier van de commissie,
Mulder

's-Gravenhage, 13 oktober 1980

Onderwerp: Taak Adviescommissie inzake de Veiligheidsonderzoeken.

Namens de Adviescommissie inzake de Veiligheidsonderzoeken mogen wij uw aandacht vragen voor het volgende.

Eind oktober 1979 bracht de commissie advies uit aan de directeur-generaal der PTT inzake diens bezwaren tegen aanstelling van de heer ir P. K. Reek in een vertrouwensfunctie bij de PTT. De grootst mogelijke meerderheid van de commissie was van mening dat er ten aanzien van de heer Reek geen overwegende bezwaren behoeven te bestaan, ondanks diens actieve bestuurslidmaatschap van de CPN.

Vervolgens heeft de directeur-generaal bij brief van 31 januari 1980 aan de commissie bericht een beslissing te zullen nemen in afwijking van het advies van de commissie. Hij stelde onder meer: «Naar mijn oordeel verdienen echter de objectieve gegevens als de kwetsbaarheid van de functie en het politieke karakter van de CPN zwaarder te wegen dan het subjectief ervaren van de heer Reek's presentatie ten tijde van de zitting».

De commissie meent hieruit af te mogen leiden dat naar het oordeel van de directeur-generaal bovenbedoelde objectieve gegevens de bezwaren tegen aanstelling van betrokkene in een vertrouwensfunctie rechtvaardigen, ongeacht de persoon en de persoonlijke omstandigheden van betrokkene. De commissie constateert dat dit afwijkt van hetgeen u recentelijk in de Tweede Kamer der Staten-Generaal hebt verklaard, namelijk dat het gaat om een op de persoon gerichte benadering, waarbij weliswaar ook bovengenoemde objectieve gegevens een rol spelen, doch niet beslissend zijn. Mocht deze constatering onjuist zijn en zouden dus meergenoemde objectieve gegevens als beslissend criterium gelden, dan ziet de commissie voor zich zelf nauwelijks nog een taak. Deze zou hooguit kunnen liggen in het beoordelen van de juistheid van deze objectieve gegevens. Naar het oordeel van de commissie kan dit echter beter door anderen worden vastgesteld, hetgeen nu reeds het geval is.

De commissie zou gaarne uw visie op een en ander vernemen zowel ten behoeve van de verdere behandeling van de zaak van de heer Reek alsmede in meer algemene zin met het oog op de taak en de werkwijze van de commissie.

De voorzitter,
J. van der Hoeven

Aan de Adviescommissie inzake de Veiligheidsonderzoeken

's-Gravenhage

Onderwerp: Taak Adviescommissie inzake de Veiligheidsonderzoeken

Bij brief van uw voorzitter van 13 oktober 1980, nr. 20981, hebt u naar aanleiding van de gang van zaken in de kwestie van de heer P.K. Reek naar mijn visie gevraagd over de taak en werkwijze van uw commissie.

Blijkens het aan uw voorzitter toegezonden afschrift van mijn brief van 7 november 1980, nr. 21090 SG/Kab., aan de Voorzitter van de vaste Commissie voor de inlichtingen- inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal lag het in mijn bedoeling in mijn antwoordbrief aan u tevens in te gaan op een eventuele aanvulling van de huidige bezwarenprocedure inzake de veiligheidsonderzoeken, waarop in de Tweede Kamer met het oog op een grotere rechtszekerheid van sollicitanten was aangedrongen. Met het onderzoeken en beoordelen van een dergelijke procedure zou nog enige tijd gemoeid zijn. De inmiddels ontwikkelde gedachten omtrent een eventuele aanvulling van de procedure worden verder bezien in het licht van een advies dat de Raad van State onlangs uitbracht over een ontwerp-besluit tot wijziging van het Algemeen Rijksambtenarenreglement en het Arbeidsovereenkomstenbesluit in verband met antecedenten- en veiligheidsonderzoek. (Dit aan de Raad van State voorgelegde ontwerp-besluit bevatte overigens geen materiële wijzigingen inzake de veiligheidsonderzoeken).

Een en ander zal, mede in verband met het vereiste interdepartementale overleg, nog zoveel tijd vergen dat het mij onwenselijk voorkomt de beantwoording van uw brief daarop te laten wachten.

In uw brief ontwikkelt u, uitgaande van een passage uit een aan u gerichte brief van de directeur-generaal der PTT, een gedachtengang, waarvan de conclusie problemen oproept ten aanzien van de taak van uw commissie. Zonder de bedoelde passage ten principale te willen beoordelen, meen ik evenwel, dat daarmee stellig niet bedoeld mag zijn, overwegingen met betrekking tot de persoon en de persoonlijke omstandigheden van een sollicitant uit te sluiten, zoals u vreest. Terecht stelt u dat een dergelijke implicatie stijfrijdig zou zijn met hetgeen ik op 14 februari 1980 tijdens de interpellatie-Wolff in de Tweede Kamer heb verklaard: Het verbod van discriminatie wegens politieke gezindheid houdt als beginsel in dat het weigeren van een benoeming of het geven van ontslag wegens politieke gezindheid niet is toegestaan. Dat principe staat voorop. Het verbiedt echter niet de niet-aanstelling van iemand van wie met zwaarwegende en concrete op de te vervullen functie en de persoon toegespitste argumenten kan worden gezegd dat twijfel bestaat of hij bij de vervulling van de vertrouwensfunctie zijn plicht als ambtenaar onder alle omstandigheden getrouwelijk zal volbrengen. Bij het oordeel over de geschiktheid van een kandidaat gaat het derhalve om de persoon van de betrokken kandidaat en diens activiteiten enerzijds, en anderzijds om de functie waarnaar wordt gedongen.

Dit standpunt, dat ik herhaald heb verwoord, impliceert, zoals ik eveneens op 14 februari 1980 in de Tweede Kamer heb gesteld, in de praktijk een gedifferentieerde en genuanceerde benadering van de kwestie van de aanstelling in vertrouwensfuncties.

Dit brengt ook met zich mede dat inschattingen met betrekking daartoe voor nadere overweging vatbaar zijn en er, volgens de woorden van mijn ambtsvoorganger Minister Beernink bij uw installatie uitgesproken, ruimte is voor uw commissie om zich uit te spreken a) over de bedenkingen die als resultaat van het veiligheidsonderzoek zijn gerezen en b) over de daaraan door het bevoegde gezag verbonden conclusies.

Ten slotte, maar niet dan na uiting te hebben gegeven aan mijn waardering voor de ernst en de zorgvuldigheid waarmee uw commissie de u voorgelegde zaken behandelt, spreek ik de hoop en de wens uit, dat u in het voorgaande aanleiding vindt uw werk op dezelfde wijze voort te zetten. Met name ook geldt dit de zaak van ir. Reek, die voor u aanleiding is geweest u op uw positie te beraden en ter nadere beoordeling waarvan u, voor zover mij bekend, alle relevante gegevens in handen hebt.

Afschrift van deze brief zond ik aan mijn ambtgenoot van Verkeer en Waterstaat alsmede aan de voorzitter van de vaste Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
H. Wiegel